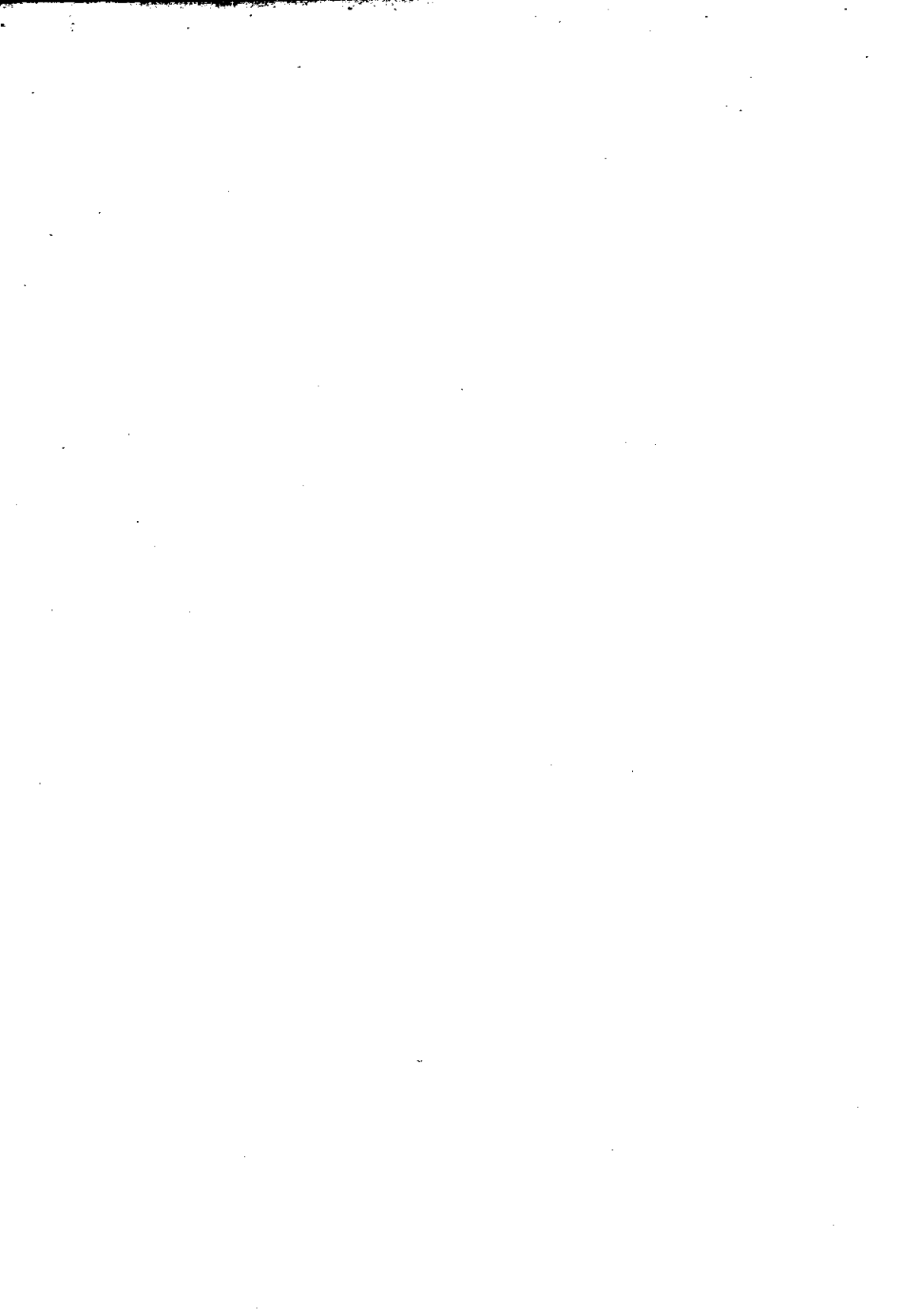

Bólya Lajos
egyetemi tanár

**A TÁRGYALÁS BÍRÓSÁGI ELŐKÉSZÍTÉSÉNEK
FORMÁIRÓL, ALANYAIRÓL ÉS EGYES ELJÁRÁSI
SZABÁLYAIRÓL A BÜNTETŐ ELJÁRÁSBAN**

A bírósági előkészítés formái

1. *Az előkészítés a magyarországi, burzsoá büntető eljárásban.* A tárgyalás bírósági előkészítése alatt a bűnügyek tárgyalásának érdemi előkészítését értjük a büntető eljárásban, amelyhez természetesen kapcsolódik a tárgyalás formai — technikai — előkészítése.

A tárgyalás formai előkészítése a tárgyalás helyének és idejének megállapítását, a megállapított időben és helyen a bíróság készenlétének biztosítását, a tárgyalás résztvevőinek megidézését, illetve értesítését, a bizonyítási eszközök tárgyaláson való felhasználásának biztosítását, stb. jelenti. Természetesen a formai előkészítésnek is szerepe van abban, hogy a bűnügy bírósági elbírálása zökkenőmentesen, megfelelő ütemben, lehetőleg egy tárgyaláson történjen meg. Ez az előkészítő munka elengedhetetlen technikai feltétele a tárgyalásnak mind a burzsoá, mind pedig a szocialista büntető eljárásban. A két eljárás viszonylatában azonban elvi kérdéseket nem vet fel.

A tárgyalás érdemi előkészítése, azaz a vád megalapozottságának vizsgálata a bíróság által annak eldöntése céljából, hogy a bűnügy tárgyalásra bocsátható-e vagy sem, már igen lényeges különbségeket mutat, amely különbségek mögött a két eljárás alapelveinek különbözősége húzódik meg.

Ha a kérdést úgy vetjük fel, hogy a magyarországi burzsoá büntető eljárás ismerte-e a büntető tárgyalás érdemi előkészítését abban az értelemben, hogy minden bűnügy tárgyalásának előfeltétele volt a bűnügy anyagának érdemi vizsgálata önálló előkészítő eljárásjogi intézmény keretében — akkor nemmel kell válaszolnunk. Ha úgy vetjük fel a kérdést, hogy ismerte-e a burzsoá büntető eljárásjog olyan intézményt, amely önállóan végezhetette a tárgyalás érdemi előkészítését, akkor igennel kell válaszolni.

A bűnvádi perrendtartásról szóló 1896:XXXIII. törvénycikk rendelkezései szerint a terhelt az ellene benyújtott vádirattal szemben a bíróságnál kifogást tehetett. A kifogás folytán sor került a vádtanácsnak ún. vádalá-helyezési eljárására.

A vádalá-helyezési eljárás csak a törvényszéki (esküdtbíróági) eljárásban volt lehetséges és ott is csak akkor, ha az ügyben közvetlen idézést nem rendeltek el. A törvény lehetővé tette ugyanis a közvetlen idézést a a főtárgyalásra öt évig terjedhető szabadságvesztés büntetéssel vagy ennél enyhébben büntetendő cselekmény esetében, ha tettenkapás forgott fenn vagy ha a terhelt bűnösségét bíróság előtt (vizsgálóbíró is) beismerte és beismerése a nyomozás vagy a vizsgálat adataival teljes összhangzásban állott.

A főtárgyalásra való közvetlen idézés a vádirat elleni kifogásokat kizárta, ilyen esetben vádaláhelyezési eljárásra nem kerülhetett sor.

Minden más esetben a terhelt a vádirat ellen kifogást tehetett. Ha tett, sor került a vádaláhelyezési eljárásra. Ha nem tett, az ügy egyenesen a főtárgyalási tanácshoz került (kivéve, ha a vádiratot magánvádló nyújtotta be). A vádtanács igénybevételét és döntését a törvény a terhelt számára biztosította, de a terhelt kifogása nélkül a vádtanács eljárására nem került sor. A vádaláhelyezési eljárás tehát ebben a keretben nem volt kötelező.

A vádaláhelyezési eljárásnak a lényege röviden a következő volt. Kifogás esetén a vádtanács elnöke a kifogás tárgyalására határnapot tűzött ki. A határnapon a vádtanács nem nyilvános ülésen megvizsgálta a vádiratot és a vizsgálat eredményeképpen zárt ülésben határozatot hozott, amelyet azután kihirdetett. Határozata irányulhatott a nyomozás vagy a vizsgálat kiegészítésére, illetve utóbbinak elrendelésére, hatáskör vagy illetékesség hiánya miatt az ügy áttételére vagy az eljárás felfüggesztésére. A vádtanács a törvény által felsorolt okokból a vádirat elutasításával meg is szüntethette az eljárást. Ha az említett döntésekre nem került sor, a vádtanács a terheltet vád alá helyezte. E kifogási eljárás esetén a vádaláhelyező határozat (vádhatározat) volt a főtárgyalás kitűzésének feltétele.

A vádtanács három bíróból állott és nem volt azonos az ítélkező tanáccsal. A kifogás tárgyalásán az ügyésznek és a magánvádlónak részt kellett vennie (utóbbinak igazolatlan távolmaradása vádelejtésnek minősült), a terheltnek és védőjének joga volt jelen lenni és felszólalni.

Ha a terhelt kifogást nem tett, a bíróságnak a vádiratot a törvény szerint akkor is felül kellett vizsgálnia. Erre a felülvizsgálatra a törvényszék vagy esküdtbíróóság főtárgyalási tanácsa volt hivatott (illetve, ha a vád tárgya nem nyomtatvány útján elkövetett cselekmény volt és a vádiratot magánvádló nyújtotta be, a vádtanács). A vizsgálatnak zárt ülésben kellett megtörténnie. A bíróság azonban vádaláhelyező határozatot nem hozott, hanem csak a főtárgyalás kitűzésére hozott döntést. Egyébként a fenti határozatokat hozhatta azzal a kivétellel, hogy vizsgálatot nem rendelhetett el és bizonyítékok elégtelensége miatt nem szüntethette meg az eljárást (A főtárgyalásra való közvetlen idézés esetében lényegében ugyanilyen eljárás során történt meg a vádirat megvizsgálása, a bíróság az itt említett határozatokat hozhatta azzal a többlettel, hogy vizsgálatot is rendelhetett el).

Az 1921:XXIX. törvénycikk a vádaláhelyezési eljárás igénybevételét továbbbi esetekben zárta ki. Úgy rendelkezett, hogy az egyesbíró hatáskörébe utalt ügyekben a vádirat ellen a terhelt nem tehet kifogást. Az 1930:XXXIV. törvénycikk még tovább ment és kizárta a vádaláhelyezési eljárást a törvényszék, mint egyesbíróóság hatáskörébe nem tartozó ügyekben is és csak kivételként engedte meg azt egyes ügyekben, amelyekben a törvényben felsorolt néhány bűncselekmény képezte a vád tárgyát.

A burzsoá törvényhozó tehát mind kisebb területre szorította a vádtanács igénybevételének lehetőségét, ahogy az eljárást elnyomó céljai számára alkalmasabbá tenni igyekezett. A vádtanácsi eljárás a gyakorlatban pedig teljesen formálissá vált és igen ritka esetben fordult elő, hogy a vádtanács a kifogásoknak helyt adott volna. A vádtanácsi eljárás kiszorítását illetve formálissá válását a társadalomnak az imperializmus korában élesedő ellentmondásai okozták, az osztályszempontok, az uralkodó osztály politikai szempontjai mindjobban előtérbe kerültek s aki ellen vádat emeltek, annak rendszerint

a vádlottak padjára kellett ülnie. A terheltek is mind kevésbé éltek kifogásolási jogukkal, amelynek céltalanságát felismerték, a bírósági szervezetben is megszűnt a vádtanács állandó intézmény jellege; feleslegessé vált a rendszer számára.

A tárgyalás előkészítésének a feladatait az 1921:XXIX. törvénycikk az egyesbíróra, az 1930:XXXIV. törvénycikk a főtárgyalási tanácsra ruházta át azokban az ügyekben, amelyekben a kifogási eljárást kizárta. A kifogási eljárással szemben ezt az eljárást észrevételezési eljárásnak nevezték, mert a terheltek joga volt ahhoz, hogy a neki kézbesített vádirat ellen észrevételeket tegyen. A bíróság az észrevételek alapján vagy anélkül is hivatalból megvizsgálhatta a vádiratot és a vádtanács által hozható határozatot hozhatta. De vádalahelyezési határozatot nem hozott, csak a tárgyalás kitűzéséről döntött.

Miután a vádalahelyezési eljárás, az ú. n. közbenső eljárás (a nyomozás és vizsgálat szakasza, valamint a tárgyalás szakasza közötti eljárás), az igazságszolgáltatás fölé nőtt rendőri hatalom politikai helyzete folytán fokozatosan megszűnt és a gyakorlatban a számára megmaradt területen is pusztá formálissá vált, ugyanezen okokból az előkészítésnek az a formája, amelyet észrevételezési eljárásnak neveztek, a tárgyalás érdemi előkészítése szempontjából pusztá lehetőség maradt, de a gyakorlatban nem fejlődött ki. A tárgyalás érdemi előkészítése a burzsoá büntető eljárásban tehát teljesen szükségtelennek bizonyult.

2. *A bírósági előkészítés szocialista formáinak kialakulása.* A felszabadulás után következő években a büntető eljárás demokratizálása során eltörölték az eljárásból azokat az intézményeket, amelyek a fejlődés útjában állottak. A burzsoá büntető eljárási szabályok revíziója során sor került a vádtanácsi eljárásra vonatkozó rendelkezések hatályon kívül helyezésére is. Az 1946:XIV. törvénycikk a vádtanács intézményét megszüntette.

Politikai-társadalmi viszonyaink fejlődésével, a proletárdiktatúra létrejöttével, a szocializmus építésében elért sikereinkkel arányban nőtt a szocialista büntető eljárás megteremtésének igénye. A szocialista büntető eljárásnak viszont a lényegéhez tartozik a bűnügy tárgyalásának bírósági előkészítése: az eljárás törvényességének biztosítékát jelenti a bíróság előzetes ellenőrzése a vád megalapozottsága tekintetében. Természetes azért, hogy az új büntető eljárási törvény (1951. évi III. tv.) létrehozta a büntető eljárásban a bírósági előkészítés intézményét. Az előkészítésnek ekkor bevezetett formája még nem volt kielégítő, de a tárgyalás *érdemi előkészítésének* szocialista követelményét már kifejezte.

A tárgyalás érdemi előkészítésének ez a formája különleges keveréke volt a tanács elnöke által történő kötelező előkészítésnek és a tanácsi előkészítésnek.

Az előkészítés szabályai szerint a bírósághoz érkező vádiratot és nyomozási iratokat az ítélkező tanács elnöke volt köteles vizsgálat alá venni. Ha a vádiratot törvényesnek találta, a vádirat elfogadásáról szóló külön határozat nélkül kitűzte a tárgyalást és megtette a kitűzés folytán szükséges intézkedéseket. Egyéb döntéshez azonban nem volt joga. Ha tehát a tanács elnökének véleménye szerint az iratok áttételére, az eljárás felfüggesztésére vagy megszüntetésére, avagy a nyomozás elrendelésére, illetve kiegészítésére volt szükség, az iratokat döntés végett a tanácsnak mutatta be, mert ezekben a kérdésekben csak a tanács dönthet. A tanács azonban a kérdések vizsgá-

latánál a tanács elnökének véleményétől eltérő megállapításra is juthatott és elfogadhatta a vádiratot. Ilyen döntés a tanács elnökét a tárgyalás kitűzésére kötelezte.

Az előzetes letartóztatás kérdésében mindig a tanács döntött. Az előzetes letartóztatásban lévő vádlott letartóztatásának törvényességét a tanács mindig köteles volt felülvizsgálni a vádirat benyújtása után. Ilyen esetben a tanács elnöke az ügyet mindig a tanács elé terjesztette,¹ de ugyanezt kellett tennie, ha véleménye szerint a szabadlábon lévő terhelt előzetes letartóztatásáról kellett döntenie.

A tanács zárt ülésben határozott, de határozathozatal előtt a feleket meghallgathatta.

E szabályozás szerint tehát a vádirat megalapozottsága kérdésében — az érdemi vizsgálatnak lényegében akkor is ez volt a tartalma — minden ügyben kivétel nélkül elsősorban a tanács elnöke döntött. Ha döntése kedvező volt, anélkül, hogy azt formális határozatban kifejezésre juttatta volna, kitűzte a tárgyalást. Ha döntése kedvezőtlen volt, az ügyet a tanács elé terjesztette. Olyan rendelkezés, amely akár a bűncselekmény jellege folytán, akár az ügy természete folytán — az előzetes letartóztatásban lévő vádlott esetét kivéve — az ügy vizsgálatát a tanács hatáskörébe utalta volna, nem volt. A tanácsi vizsgálatnak és döntésnek lehetősége mindig a tanács elnökének álláspontjától függött, aki az említett döntések szükségessége esetén az ügyet a tanács elé terjesztette (1951. évi III. tv. 141. § (1) bek.).

A tanácsi vizsgálat és döntés lehetőségének feltételezettése, a tanács elnökének állásfoglalásától való függősége az előkészítés tanácsi formáját másodrangúvá tette. Az előkészítésnek ez a formája nem fejlődött ki. A tanács üléseire ritkán, kivételesen került sor. Ennek a helyzetnek következményeit az 1954. évi V. tv. indokolása állapította meg: »nagyon sok esetben éppen a kellően elő nem készített bírósági tárgyalás volt az oka az alaptalan, indokolatlan zaklatásoknak és különféle törvénysértő ítéleteknek«.

A tapasztalatok a bírósági előkészítés további fejlődésének irányát is megmutatták. Az egyik igény az előkészítés formájának átalakítását, a másik az előkészítés tartalmának konkretizálását követelte. Hogy a bírósági előkészítés, mint a törvényesség garanciális intézménye szerepét betölthesse, szükséges volt a tanácsi előkészítés rendszeresítése és az előkészítés tartalmi elemeinek meghatározása. Az újabb törvényi szabályozás (1954. évi V. tv.) közvadás ügyekben *általánossá tette* (kevés kivétellel) *a tanácsi előkészítést* (előkészítő ülés) és a bírósági előkészítés középpontjába *a vád megalapozottságának* vizsgálatát helyezte.¹

Anélkül, hogy a bírósági előkészítés jelenlegi rendszerének lényegét érintette volna, két új jogszabály hozott változást a bíróság eljárásába. Az 1957. évi 8. tvr. egyes büntető eljárási rendelkezések módosításáról a magánvádló és a terhelt személyes meghallgatására kötelezi a bíróságot az előkészítés

¹ Ld. az 1954. évi V. törvény javaslatának miniszteri indokolását. Az indoklás a vád megalapozottságának tartalmi elemeire is utal, mikor a bíróság feladataival foglalkozik: »Ebben a körben (a megalapozottság vizsgálatának körében) a bíróság köteles mérlegelni, hogy a vádiratban felhozott tények elegendők-e, és ha elegendők, a vád bizonyítékaival kellően megalapozottak-e ahhoz, hogy ezek alapján a terhelt ellen bírói eljárás legyen indítható és lefolytatható. A bíróság többek között köteles vizsgálni azt is, hogy a nyomozás során betartották-e a büntető perrendtartás vonatkozó rendelkezéseit.«

során, ha a vád tárgya könnyű testi sértés, becsületsértés vagy rágalmazás és magánvádoló jár el, az 1958. évi 16. tvr. pedig az előkészítő ülés határidejét és a terheltnek az előkészítő ülésen való részvételét illetően hozott módosítást. Ezekkel a változásokkal a megfelelő helyeken foglalkozunk.²

A fejlődés azonban még nincs lezárva. A bírósági előkészítésnek jelenlegi rendszerével kapcsolatos tapasztalatok azt mutatják, hogy a büntető eljárásnak a törvényesség szempontjából e fontos szakasza még mindig nem szabadult meg teljesen a formalizmustól. Szükséges tehát mind a törvényi szabályozás, mind pedig a gyakorlati munka kritikai vizsgálata és elemzése a társadalmi fejlődéssel lépést tartó továbbfejlődés biztosítása érdekében. Ezt a célt szolgálja az előkészítés néhány kérdésének e rendszeröz feldolgozása is.

Itt kell megjegyezni, hogy néhány újabb jogszabály éspedig az 1956. évi 28. tvr. (illetve ennek felhatalmazása alapján a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 6/1956. (XII. 11.) sz. rendelete), az 1957. évi 4. tvr. és az 1957. évi 34. tvr. egyes külön eljárásokban az előkészítő ülésre vonatkozó rendelkezések alkalmazását kizárta. Ezek az ideiglenes jogszabályok az 1956-os ellenforradalom elleni harc idején keletkeztek. Az első kettő már nincs hatályban.

3. Az előkészítés jelenlegi formái. Büntető eljárásjogunk a tárgyalás bírósági előkészítésének két formáját ismeri. Az egyik forma a bírósági tanács tevékenysége előkészítő ülésen (előkészítő ülés), a másik forma a tanács elnökének önálló tevékenysége (előkészítés a tanács elnöke által). Mindkét esetben az előkészítés két részből áll: a bűnügy iratanyagának és a vádiratnak megvizsgálásából, valamint a vizsgálat alapján hozott döntésből.

A törvény a két formát határozottan elválasztja egymástól. Nem enged meg fakultatív megoldást az előkészítő ülés javára sem, ha a tanácselnöki előkészítést írja elő.³ Az elválasztás alapjául a vád tárgyává tett büntett

² Vizsgálatunk tárgya az 1951. évi III. törvénynek az 1954. évi V. törvénnyel, valamint az 1957. évi 8. és az 1958. évi 16. törvényerejű rendelettel módosított szövege, tehát a jelenleg érvényes büntető eljárási törvény. Ha a dolgozat szövegében törvényt mondunk, ezt értjük alatta, a §-okra való hivatkozásnál külön nem utalunk a törvényre.

A bűnügyek tárgyalásának bírósági előkészítését a törvény külön a VII. fejezetben »A tárgyalás előkészítése« címen a következő §-okban szabályozza: 139. 139/A., 139/B., 140., 141., 142., 143., 144., 145., 146., 146/A., 147., 148., 149., 151., 152., 152/A. A 150. § rendelkezéseit az 1954. évi V. tv. hatályon kívül helyezte és új rendelkezést nem iktatott a helyébe.

³ A jogirodalomban olyan álláspont is kifejezésre jutott, hogy a törvény előkészítő ülés tartását az 139. § (1) bekezdésben megjelölt eseteken kívül is megengedi (Mészáros Agoston, A büntető eljárásnak a Btá 56. §-a alapján történő megszüntetése az előkészítő ülésen, Magyar Jog, 1956. 137. oldal). Ezen álláspont szerint a törvény meghatározza ugyan azokat a feltételeket, amelyek fennforgása kötelezővé teszi az előkészítő ülés megtartását, de arról nem rendelkezik, hogy a kötelező eseteken kívül mikor lehetséges és egyáltalában lehetséges-e előkészítő ülés tartása; tiltó rendelkezés pedig egyáltalán nincsen. Ebből tehát arra kell következtetni, hogy előkészítő ülés általában minden ügyben tartható. Ezen állásponttal szemben meg kell jegyezni, hogy a törvényhozó akarata e kérdésben a 139. § (1) bekezdésében és a 141. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezések összevetéséből félreérthetetlenül kiolvasható s eszerint a két előkészítési forma szigorúan szétválasztott, mindegyik a maga helyén, a törvényben meghatározott feltételek esetén kötelező. Nincs tehát a bíróság választására bízva, hogy a tanácselnöki előkészítésre tartozó bűnügyben előkészítő ülést tart-e vagy sem. Egy ilyen megoldás gondolata üdvös, de a jelenlegi törvényes rendelkezések ezt nem engedik meg. Gyakorlati tapasztalat sincs arra, hogy a törvény ilyen magyarázata folytán valamelyik bíróság a fenti módon járt volna el.

büntetési tételének felső határát, illetve a terhelt előzetes letartóztatásban létének tényét teszi meg. Előkészítő ülést kell tartani, ha a törvény a vád tárgyává tett bűntettre kétévi börtönnél súlyosabb büntetést állapít meg, továbbá, ha a terhelt előzetes letartóztatásban van (139. § (1) bek.). Egyéb esetekben a tanács elnöke előkészítő ülésen kívül határoz (141. § (1) bek.).

A két előfeltétel nem együttes előfeltétele az előkészítő ülésnek, mind az egyik, mind a másik előfeltétel az előkészítő ülést önmagában is szükségessé teszi.⁴ Előkészítő ülést kell tehát tartani minden ügyben, amelyben a vád tárgyává tett bűntettre a törvény kétévi börtönnél súlyosabb büntetést állapít meg tekintet nélkül arra, hogy a terhelt előzetes letartóztatásban van-e és minden olyan ügyben, amelyben a terhelt előzetes letartóztatásban van, tekintet nélkül arra, hogy a vád tárgyává tett bűntettre a törvény milyen büntetést állapít meg.⁵ Előkészítő ülést kell tartani a magánvádas ügyekben is, ha a terhelt előzetes letartóztatásban van. Viszont nem lehet előkészítő ülést tartani, ha személyi összefüggés okából több olyan bűntett miatt emeltek vádat, amelyekre a törvény egyenként két évet meg nem haladó büntetés kiszabását írja elő.

A két forma elválasztása a gyakorlatban azt jelenti: a törvényi feltételek döntik el, hogy a konkrét bűnügy vizsgálata melyik formában kezdődik és folytatódik le.

A két forma egymásba nem megy át, nincs olyan szabály, amely a forma megválasztását meghatározó feltételek változása nélkül az ügyet egyéb okból az egyik formából a másikba irányítaná vagy az eljáró szervnek az átirányítást megengedné. Ha azonban a tanácselnöki előkészítés során kiderül, hogy az ügy előkészítése a törvény szerint az előkészítő ülésre tartozik, az ügyet előkészítő ülésre kell vinni.⁶ Ha viszont az úgyről az előkészítő ülésen állapítja meg a bíróság, hogy a tanácselnöki előkészítésre tartozik, mint ugyanazon eljárási feladat — az előkészítés — ellátására hivatott magasabb fokú és hatáskörű bírósági szerv, az ügyet nem utalja tanácselnöki eljárásra, hanem a vizsgálat lefolytatása után maga dönt.

Ugyanazon ügyben kétféle előkészítési forma alkalmazásáról nem lehet szó; ugyanazon ügy előkészítése szét nem választható. Ha alanyi vagy tárgyi összefüggés okából több bűntett vagy több büntettes szerepel valamely bűnügyben, az ügy előkészítése vagy az egyik, vagy a másik formában történik meg. Ha az ügyben adva van az előkészítő ülés valamelyik törvényi feltétele, az egész ügyet előkészítő ülésbe kell vinni.

A tanács elnöke által történő előkészítés esetében azonban nem mindig a tanács elnöke jár el egyszemélyben. A Legfelsőbb Bíróság állásfoglalása szerint olyan esetekben, amikor előkészítő ülésnek nincs helye (141. § (1) bek.), a tanács elnöke maga csak a vádirat elfogadása vagy módosítása és ennek

⁴ LBbk. 6., BH III/2.

⁵ A teljesség kedvéért meg kell jegyezni, hogy a korábbi előzetes letartóztatás nem teremti meg az előkészítő ülés előfeltételét, ha a terhelt a vádirat benyújtásakor már nincs előzetes letartóztatásban. A törvény e tekintetben semmi kétséget nem hagy.

⁶ Ha a vád jogi minősítése olyan bűncselekményt jelöl meg, amelyre a törvény két évi börtönt vagy ennél enyhébb büntetést állapít meg, azonban a tanács elnöke súlyosabb minősítést lát fennforogni, az ügyet előkészítő ülésre kell vinni. Annak megállapítására, hogy a bűncselekmény két évi börtönt meghaladó büntetési tétel alá eső bűntettnek minősül-e, csak az előkészítő ülés hivatott (LBbk. 94., BH III/12.).

alapján a tárgyalás elrendelése tárgyában (és az ehhez kapcsolódó kérdésekben) dönthet (140. § (3) bek. a), c), d) pont). Ellenben ha az előzetes letartóztatás kérdésében való döntésre van szükség, úgyszintén ha a tanács elnöke úgy látja, hogy áttételt, nyomozást, a nyomozás kiegészítését, az eljárás felfüggesztését avagy az eljárás megszüntetését kell elrendelni, az iratokat döntés céljából a tanács elé terjeszti s a megfelelő döntést a tanács hozza meg.⁷

⁷ Lbkk. 15., BH III/2. A Legfelsőbb Bíróságnak ezen állásfoglalása előtt olyan irodalmi megnyilatkozás látott napvilágot, amely szerint a tanács elnöke a hatáskörébe utalt ügyekben (141. § (1) bek.) minden határozatra jogosult ugyanúgy, mint a bíróság tanácsa az előkészítő ülésen (Bényei Zoltán: A tárgyalás előkészítése a büntető eljárásban, Magyar Jog, 1954. évi 1. szám, 19. oldal). Ez az álláspont helyesnek látszik, ha a hatásköri megoszlást szabályozó két törvényhelyet vetjük össze (139. § (1) bek. és 141. § (1) bek.). A Legfelsőbb Bíróság azonban a törvényt magyarázatnál további rendelkezéseket is figyelembe vett espedig a 142—145. §-ok rendelkezéseit. Megállapította, hogy ez utóbbiak bíróságról beszélnek és az ezekben szereplő áttétel, nyomozás, illetve nyomozás-kiegészítés, felfüggesztés és megszüntetés a törvény kifejezett rendelkezése szerint a »bíróság«-nak és nem a tanács elnökének hatáskörébe tartozik. A tanács elnökének határozása ezekben a kérdésekben csak arra szorítkozik, hogy az ügyet a tanács elé terjeszti-e.

Kétségtelen, hogy ez a törvényt magyarázat lényegében az 1951. évi III. tv. által teremtett helyzetet tartja fenn a tanácselnöki előkészítés vonatkozásában, azzal a különbséggel természetesen, hogy akkor ez volt a bírósági előkészítés általános formája. Mi úgy látjuk, hogy ez az állásfoglalás helyes irányba mutat, mikor a bírósági előkészítés súlypontját a tanácsai előkészítés felé tolja el ezen a területen is. Véleményünk az, hogy az előkészítésnek teljes egészében bírósági tanácsban kellene történnie, mert a törvényességi garanciák ebben a formában vannak meg leginkább.

Az állásfoglalás két irányban kíván megjegyzéseket. Az egyik a »bíróság« szó értelmezése. Az állásfoglalás időzőjelekkel is kifejezve határozottan szembeállítja a két szót: bíróság és a tanács elnöke és a tanács elnökét határozottan kizárja a bíróság fogalmából. Ez az álláspont a jelenlegi törvényi helyzetben erőltetettnek látszik. Véleményünk szerint a tanács elnökének az a döntése, hogy a vádiratot elfogadja, éppúgy bírósági döntés, éppúgy a bíróság döntése, mint az előkészítés során hozott bármely tanácsai döntés. Ha a bíróság fogalmába a tanácsnak önállóan eljáró elnöke nem tartozik bele, akkor a vádirat elfogadásáról sem dönthet. Ha pedig beletartozik, akkor döntése bírósági döntés és a helyes álláspontnak adott indokolása nem megfelelő.

Az elmélet számára itt a kérdés úgy merül fel, hogy csak tanácsai előkészítés lehetséges-e a mi büntető eljárásunkban vagy lehetséges egyesbírói, tanácselnöki is. A társasbíráskodás, elve eljárásunk alapelve. Érvényesül-e ez teljes mértékben a bírósági előkészítő eljárás során is — ez a kérdés. Ha érvényesül, a tanács elnöke az ügy tárgyalásra bocsátásáról (a vádirat elfogadásával vagy módosításával) sem dönthet; ha nem, akkor elvileg a többi kérdésben is dönthet (külön helyet foglal el e döntések között az eljárás megszüntetése, amely a többiekkel szemben ügyszintű határozat s még ebben a vonatkozásban is külön vizsgálatot igényelne). Mint már kifejtettük, véleményünk szerint a társasbíráskodás elvének az előkészítő eljárás során is érvényesülnie kell s ezért a büntető eljárásnak ebben a szakaszában is a bíróság csak tanácsban járhat el (a magánvádas ügyek előkészítése e tekintetben külön kérdés).

Másik megjegyzésünk arra a szemléletre vonatkozik, amely szerint a vád megalapozottsága tekintetében hozott pozitív döntés jelentősége kisebb, mint a negatívé. A büntető eljárás törvényessége szempontjából a vád megalapozottsága tekintetében elfoglalt pozitív álláspontnak éppen olyan jelentősége van, mint a negatívának és agályosnak látszik minden olyan szemlélet, amely a vád megalapozottsága tekintetében hozott igenlő döntés jelentőségét az ellenkező döntés viszonylatában alábbszállítja. A bíróságnak tanácsban történő eljárása a törvényesség nagyobb biztosítékát nyújtja, mint az egyesbírói eljárás. A tanácsai eljárás tehát a tanácselnöki eljárással szemben minőségileg magasabb eljárási szint. Az eljárás tárgya-

Azáltal azonban, hogy az ügy a tanács elé kerül, amely zárt ülésben jár el és határoz, az előkészítés tanácselnöki formája nem alakul át előkészítő üléssé. A tanácsnak ezen az ülésén az előkészítő ülés eljárási szabályai nem nyernek alkalmazást. Az ügyész részvételéről, a terhelt megidézéséről és meghallgatásáról itt nincsen szó.⁸

Ha a tanács ülésén derül ki, hogy az ügy előkészítése a törvényi előfeltételek miatt (139. § (1) bek.) előkészítő ülésre tartozik, a tanács köteles előkészítő ülés megtartásáról gondoskodni. Viszont, ha a tanács úgy látja, hogy a tanács elnökének álsopontjával szemben a vádirat elfogadásra alkalmas és ennek folytán az ügy tárgyalását kell kitűzni, ilyen határozatot hoz.⁹

A jogirodalomban is felmerült a kérdés, hogy célszerű-e és az eljárás törvényességét megfelelően szolgálja-e az érdemi előkészítés kétféle formájának fenntartása.¹⁰ A mi, előbb már érintett, elvi állásfoglalásunk szerint a tanácsi előkészítés formáját a közbírási ügyekben kizárólagossá kellene tenni, mert eljárásunknak az az alapelve, amelyet a társasbíráskodás elvének nevezünk, a tárgyalás bírósági előkészítésének szakaszában is érvényesül. Más kérdés, hogy a tanácsi előkészítésnek az előkészítő ülés jelenlegi formájában, vagy általában előkészítő ülés formájában kell-e történnie. E kérdésben a vita itt nem folytatható le. Kíváncsnak tartjuk azonban leszögezni, hogy a fejlődés iránya a tanácsi előkészítés felé mutat annál is inkább, mert a tanácselnöki előkészítés számára kijelölt ügyekben a tanács elnöke jelenleg is csak egyfajta határozatot hozhat, olyant, amellyel az ügyet tárgyalásra

---

nak értékelését jelenti az, hogy azt a törvényhozó melyik szinten helyezi az eljárásba. A vád törvényességére, megalapozottságára vonatkozó pozitív döntés a bírósági eljárás szempontjából magasabb szinten tartozó tárgy, mint az áttétel vagy a felfüggesztés vagy akár a nyomozás kiegészítése, és az eljárás megszüntetése az ellentétele. Az állásfoglalás, amelyhez megjegyzéseinket fűzzük, az előbbit az utóbbiakkal szemben alacsonyabb szintre helyezi, pedig legalábbis egy szintre tartoznak.

⁸ Az 1951. III. tv. 141. §. (3) bekezdése (eredeti szöveg) szerint ilyen esetekben a tanács zárt ülésben határozott, de határozathozatal előtt a feleket meghallgathatta.

⁹ A Lbbk. 15., BH III/2. sz. állásfoglalás ugyancsak a vádirat elfogadásáról és az ügy tárgyalásának kitűzéséről szól (140. § (3) bek. a) pont), de nyilvánvaló, hogy ebben az esetben a tanács a vádirat tárgyalásra bocsátása folytán szükséges döntéseket is meghozza (140. § (3) bek. c), d)), tehát az egész érdemi előkészítést elvégzi, minden érdemi kérdésben dönt és nem adja vissza az ügyet a tanácselnöknek ez utóbbi kérdésekben való döntés végett. Ebben az esetben egyébként is szubszidiárius jellegű döntésekről van szó.

¹⁰ Maróti László a Magyar Jog-ban megjelent cikkében (Maróti László, Az előkészítő ülés néhány problémája, Magyar Jog, 1958. évi 4. szám, 105. oldal) »az előkészítő ülésre vonatkozó jogszabályoknak minden közbírási ügyre való kiterjesztését« tartja kívánatosnak.

Allásponjtjának indokolása szerint »az egyes magatartások ténybeli és jogi megítélése, a vádbeli cselekmény büncselekmény jellegének eldöntése, a vád megalapozásához szükséges bizonyítékok rendelkezésre állásának vagy hiányának megállapítása, az egyes cselekmények helyes jogi minősítése sokszor a kisebb törvényi büntetési tételű büntetteknel nehezebben megoldható problémát okoz, mint azoknál a büncselekményeknél, ahol a törvényi büntetési tétel súlyosabb.« Felsorol néhány büntetett állításának illusztrálására, amelyekkel kapcsolatban az előbbi kérdések vizsgálata semmivel sem egyszerűbb, mint magasabb büntetési tétellel fenyegetett ugyanolyanfajta vagy más büntetteknel, amelyek előkészítő ülésre tartoznak. Ezek: lopás és sikkasztás 600 Ft-on aluli értékét illetően, többek bántalmazásából származó súlyos testi sértés, gondatlan veszélyeztetés és tűzvészokozás. Ide sorolhatjuk még a társadalmi tulajdon hanyag kezelésének büntetést is.

bocsátja s így döntési jogköre a jelenlegi gyakorlatban is korlátozott. S ez a megoldás éppen úgy magában rejti a formális előkészítő munka veszélyét, mint az előkészítésnek az 1951. évi III. törvényben megállapított és a törvényhozó által az 1954. évi V. törvény indokolásában bírált formája.¹¹

A büntető ügy tárgyalásának bírósági előkészítése természetesen a magánvádas ügyekben is kötelező, mivel a törvény ezen bűnügyek tekintetében kivételt nem tesz. A magánvádas ügyek előkészítésében a fent ismertetett eljárási formák érvényesülnek. Ha a terhelt előzetes letartóztatásban van, az előkészítést bármely magánvádas ügyben a tanács végzi előkészítő ülésen, mert a törvény kötelezően előírja az előkészítő ülést, ha a terhelt előzetes letartóztatásban van (139. § (1) bek.). A tanács elnöke a vád megalapozottsága kérdésében magánvádas ügyekben is csak pozitív döntést (és természetesen az ehhez kapcsolódó járulékos döntéseket) hozhat. Ha egyéb határozatot (áttétel, nyomozás vagy nyomozás-kiegészítés elrendelése, felfüggesztés, megszüntetés, előzetes letartóztatás elrendelése) lát szükségesnek, az ügyet döntés végett a tanács elé terjeszti. A tanács elnökének egyes magánvádas ügyekben való sajátos eljárási tevékenységével (151. § (2) és (3) bek.) az előkészítési forma nem változik meg, nem alakul át külön, más formává.¹²

II.

A bírósági előkészítő eljárás alanyai

1. Az előkészítő eljárás bíróságának összetétele. Az előkészítő ülésen a bíróság egy hivatásos bíróból, mint elnökből és két népi ülnökből álló tanácsban jár el (139. § (3) bek.) Az előkészítő ülésen kívül a tanács elnöke jár el, illetve a fenti összetételű tanács zárt ülésben, ha a tanács elnöke az ügyet határozat végett elébe terjeszti (141. § (1) bek. és LBbk. 15., BH III/2.).¹³

A bűnügy tárgyalásának bírósági előkészítése, mint a büntető eljárás egyik önálló szakasza, büntető eljárásunk szerves része és a törvény semmi kétséget nem hagy atekintetben, hogy minden elsőfokú bírósági tárgyalást bírósági előkészítésnek kell megelőznie. Az előkészítésre vonatkozó szabályok tehát érvényesek akkor is, ha első fokon a Legfelsőbb Bíróság jár el (23/A. § (1), (3), (4) bek.). A Legfelsőbb Bíróság kollégiumai elsőfokú bírósággként egy hivatásos bíróból és két népi ülnökből álló háromtagú tanácsban ítélik; a tanács elnöke a hivatásos bíró. (23/A. § (2) bek.) Az ítélező tanács és az előkészítő tanács összetétele ugyanolyan. Az általános gyakorlat követésének, annak, hogy a tárgyalást a tárgyaláson eljáró tanács készíti elő, a Legfelsőbb Bíróságnál sincs akadálya.

Felmerül itt azonban az a kérdés, hogy amikor a Legfelsőbb Bíróság elsőfokon a katonai bíróság hatáskörébe tartozó egyes ügyekben (23/A. §

¹¹ Ld. ugyanezen I. fejezet 2. pontjában.

¹² A szovjet büntető eljárásban minden bűnügyet előkészítő ülésben kell megvizsgálni, amelyet az ügyész vádhatározattal terjeszt a bírósághoz. A népbíró egyszemélyben dönt az ügy tárgyalására bocsátásáról magánvádas ügyekben, s olyan ügyekben, amelyek eljárás végett ügyészi vád nélkül is beterjeszthetők a bírósághoz, ha azokat ügyészi vád nélkül terjesztették be (D. Sz. Karev, A szovjet büntető eljárás, Moszkva, 1953. 202. és 212. oldal, oroszul).

¹³ Ld. az I. fejezet 3. pontját.

(3) bek.) kivételesen három hivatásos bíróból álló tanácsban ítélik meg, melyik és milyen bírói szerv feladata a tárgyalás előkészítése. A törvény kivételt nem tesz, tehát az előkészítő ülés bírósága is egy hivatásos bíróból, mint elnökből és két népi ülnökből álló tanács lenne. Viszont célszerű és általános az a gyakorlat, hogy az ügy előkészítését az ítélező tanács végzi. Az adott esetben a kivételes rendelkezés szellemének pedig éppen az felelne meg, hogy az ítélező tanács járjon el az előkészítő ülésen.

Ha csak a törvény vonatkozó rendelkezését nézzük, a tárgyalási esetben az előkészítő ülés bíróságának összetételére az általános rendelkezés alkalmazása szükséges. Ha viszont a törvény szellemét kutatjuk az összes vonatkozó rendelkezések összevetésével, akkor a törvényhozó szándékát illetően más eredményre jutunk. Abból a tényből, hogy a törvény az előkészítő bíróságnak ugyanolyan összetételét írja elő, mint amilyen a tárgyalási bíróságának összetétele (193. § (1) bek. és 11. § (1) bek.), továbbá, hogy a két bíróságban résztvevő bírák vonatkozásában összeférhetetlenséget nem állapít meg, a törvényhozónak arra a szándékára kell következtetni, hogy a bűnügy tárgyalásának előkészítését a tárgyaló bíróság feladatának tekinti. A gyakorlat is nyilván ennek a szemléletnek megfelelően alakult ki. Ha pedig az összetétel azonosságának követelménye fennáll a szabályszerű esetekben, fenn kell maradnia az egyetlen kivételes esetben is. S bár elvileg nem kizárt, hogy az előkészítő bíróság összetétele más legyen, mint a tárgyaló bíróságé, ilyen különbözőség esetén az eljárás szellemének, az előkészítés feladatának és jellegének az felel meg inkább, hogy az előkészítés bírósága álljon hivatásos bírákból a tárgyaló bíróság népi ülnökökkel alakított tanácsával szemben és nem megfordítva, mint az a jelen esetben történe.¹⁴

¹⁴ A tárgyalási eset felveti az egyébként is felmerült kérdést: a törvényi szabályozásnál alapvető szempont legyen-e, hogy a bűnügyi bírósági előkészítést az ítélező tanács — illetve a jelen rendszerben az ítélező tanács elnöke is — végezze. A gyakorlat a maga részéről ezt a kérdést már megoldotta. Az előkészítő ülésen rendszerint az ítélező tanács jár el, egyébként pedig az ítélező tanács elnöke (illetve, ha a tanács elé kell terjesztenie az ügyet, ugyancsak az ítélező tanács az előkészítő ülésen kívül). A tapasztalatok azt mutatják, hogy ez az eljárás a helyes. Természetesen most sem és akkor sem, ha a törvényi szabályozás alapja a fenti álláspont lenne, a személyi folytonosságot biztosító szabály (153. §. (2) bek.) érvényesüléséről nem lehet szó. Ez a szabály elsősorban a szabályszerű elvének érvényesülését biztosítja s mivel az előkészítő eljárásban bizonyításfelvétel nincs, a közvetlenség elve nem érvényesül. Ezért a személyi folytonosság biztosítását szolgáló szankcióra sincs szükség sem az előkészítés szakaszában, sem az előkészítés és a tárgyalási szakasz viszonylatában. Úgy véljük, elvként lehetne elfogadni, hogy az előkészítés az ítélező tanács feladata, s mivel a törvény az elsőfokú tárgyalási bírósági tanácsának összetételét egyöntetűen (11. §. (1) bek.) a népi ülnökök részvételével állapítja meg (az említett kivétellel), ennek megfelelő törvényi szabályozása esetén mindkét követelmény érvényesülne. Kiemelést nyerne az a követelmény, hogy a bűnügyi tárgyalásának előkészítését maga az eljáró elsőfokú bíróság végezze, amely viszont — a jelenlegi rendszer szerint — népi ülnökök részvételével alakított háromtagú tanácsban járna el. A jelenlegi szabályozás az előkészítés bíróságának és az ítélező bíróságnak különválasztását nem írja elő, de nem is tiltja. A javasolt szabályozás esetén, ha a törvény kivételt tenné a bíróság összetételét illetően, az vonatkozna az előkészítő és a tárgyaló bíróságra egyaránt.

Ide kívánczok annak a megjegyzése, hogy a szovjet büntető eljárás gyakorlatában az előkészítés és a tárgyalás között a személyi folytonosságot az elnök szellemén keresztül biztosítani kívánják úgy, hogy a két szakasz — az előkészítő és a tárgyaló szakasz — bíróságának elnöke ugyanaz a bíró, illetve, egyes esetekben — ha az előkészítő tanács hivatásos bírákból áll — olyan bíró, aki az előkészítő tanácsban tagként résztvevett (D. Sz. Karev, i. m. 202. oldal).

Magánvádas ügyekben az előkészítő eljárás bírósága ugyanaz, mint a közbírói ügyekben. A bíróság előkészítő ülésben egy hivatásos bíróból, mint elnökből és két népi úlnökből álló tanácsban jár el, előkészítő ülésen kívül pedig a tanács elnöke, illetve a tanács ugyanazon összetételben (141. § (1) bek. és LBbk. 15., BH III/2.).

2. Az előkészítő eljárásban résztvevő személyek. Az előkészítő eljárásban résztvevő személyek kérdését az eltérő helyzet miatt ketté kell választani és mindkét eljárási formát illetően külön kell megvizsgálni.

a) Az előkészítő ülés alanyai. Az előkészítő ülésen a bíróság tagjain és a jegyzőkönyvvezetőn kívül más személy jelenléte nem kötelező. A bíróság tehát törvényes összetételében minden további személy részvétele nélkül eljárhat és határozhat.

Az ügyész az előkészítő ülésen résztvenni nem köteles, de azon résztvehet, ezért őt az előkészítő ülés helyéről és idejéről a bíróságnak értesítenie kell. Az ügyész távolmaradása azonban az előkészítő ülés megtartását és a határozathozatalt nem akadályozza (139/A. § (1) bek.)¹⁵ akkor sem, ha a tárgyaláson való részvételét a vádiratban bejelentette.

Az ügyész a bíróság az előkészítő ülésen való részvételre nem kötelezhető. Az ügyész a bíróság által csak a tárgyaláson való részvételre kötelezhető (154/A. §). Ebben a kérdésben való döntés éppen az előkészítő ülésnek (és általában a tárgyalás bírósági előkészítésének) egyik feladata (140. § (3) bek. d) pont).

A terheltnek az előkészítő ülésen való részvételre joga nincs. A terhelt az előkészítő ülésen csak akkor vehet részt, ha a bíróság megidézi. A bíróság azonban csak bizonyos feltételek esetén idézheti meg, amikor egyben köteles is megidézni t. i. ha a 140. § (1) és (2) bekezdésében felsorolt kérdésekben, tehát tulajdonképpen az előkészítés során megvizsgálandó bármely kérdésben személyes meghallgatása nélkül határozni nem lehet (139/A. § (2) bek.)¹⁶

¹⁵ A Legfőbb Ügyész kötelezte az ügyészeket az előkészítő ülésen való részvételre. Ezen utasítás alapján az ügyészek az előkészítő üléseken résztvesznek. Ez azonban nem változtat azon a törvényi rendelkezésen, hogy az ügyész távolléte az előkészítő ülés megtartásának és érvényes határozathozataltal nem akadályozza.

¹⁶ Az 1958. évi 16. tvr. 5. §-a hozott változást a terhelt részvételét illetően. A törvény korábbi rendelkezésén csak annyi változtatás történt, hogy a »lehet« helyett »kell« került a szövegbe. Az eddigi rendelkezés így szólt: »A terhelt az előkészítő ülésre csak akkor idézhető meg, ha a 140. § (1) és (2) bekezdésében felsorolt kérdésekben a terhelt személyes meghallgatása nélkül határozni nem lehet.« A módosított szöveg: »A terheltet az előkészítő ülésre meg kell idézni, ha...« a mellékmondat változatlan. A terhelt megidézésének lehetőségéből az idézés egyetlen kötelessége lett, ha az előkészítő ülésen eldöntendő kérdésekben személyes meghallgatása nélkül dönteni nem lehet. A terhelt saját elhatározása folytán az előkészítő ülésen továbbra sem vehet részt, a bíróság őt sem értesíteni, sem idézni (a fenti kivételtől eltekintve) nem köteles.

Kívánatos lett volna, ha a törvénynek most idézett rendelkezése a módosításkor pontosabb szövegezést nyert volna. A bíróság mindig határozhat és határozni köteles a terhelt személyes nyilatkozata nélkül is. Elvileg az egész eljárás lefolytatható anélkül, hogy a terhelt megnyilatkozott volna, mert a terhelt az eljárás egyetlen szakaszában sem kényszeríthető nyilatkozattételre. Az előkészítő ülésen az idézésre megjelent vagy az elővezetett terhelt is megtagadhatja a nyilatkozatot. Az a kitétel tehát, hogy »a terhelt személyes meghallgatása nélkül határozni nem lehet« félreértésre adhat okot, holott csak annyit jelent, hogy a bíróság a döntés előtt szükségesnek látja a terhelt meghallgatásának megkísérlését vagy személyes megismerését: illetve lehetőséget akar neki adni a nyilatkozatra.

A terhelt megidézése tehát feltételezett, de a feltételek fennállása esetén az előkészítő ülésen való részvétele kényszerítő eszközökkel is biztosítható, azaz a terhelt elővezethető (73. § (1) bek.).¹⁷

A terhelt megidézésére szóló döntés illetve megidézése a terhelt jelenlétét az előkészítő ülésen nem teszi olyan értelemben kötelezővé, hogy jelenléte nélkül az előkészítő ülés ne lenne megtartható és azon nem lehetne törvényes határozatot hozni. A bíróság a terhelt megidőzését elrendelő határozatához kötve nincs, attól elállhat, azt megváltoztathatja és a terhelt jelenléte nélkül eljárhat.

A terhelt megidőzéséről az előkészítő ülés kitűzésénél a tanács elnöke, az előkészítő ülésen a tanács határoz. (Ugyanez érvényes a törvényes képviselőre vonatkozóan is).

Ha a fentiek értelmében fiatalokú vagy fogyatékos szellemi képességű terhelt megjelenése szükséges, a bíróság a terhelt törvényes képviselőjét is köteles megidézni (139/A. § (3) bek.). Ha a törvényes képviselő szabályszerű idézésre nem jelenik meg, az eljárás ugyanaz, mint amelyet az előzőekben a terhelttel kapcsolatban ismertettünk.

A védő az előkészítő ülésen nem vehet részt, a bíróság nem idézheti meg, az előkészítő ülésről nem is értesíti. Ha a törvény így kifejezetten, a védőt megnevezve, ezt nem is mondja ki, rendelkezéseiben ez határozottan bennefoglaltatik. Hogy a terhelt (és törvényes képviselőjén) kívül másokat az előkészítő ülésre megidézni nem szabad (139/A. § (4) bek.), ez azt jelenti, hogy az előkészítő ülésre a védőt sem szabad megidézni. Hogy az előkészítő ülésen a tanács tagjain, a jegyzőkönyvvezetőn és az ügyészen kívül csak a megidézett személyek vehetnek részt (139/B. § (1) bek.), ez azt jelenti, hogy a védő nem vehet részt, mert a bíróság nem idézheti meg.¹⁸

¹⁷ Az idézés kötelessége a feltételezett esetben azt jelenti, hogy meg nem jelenése esetén a terhelt elővezethető (természetesen a szabályszerű idézés után, s ha távolmaradását alapos indokkal előzőleg ki nem mentette). A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint eddig a terhelt nem volt elővezethető. Ezen álláspont szerint a terhelt nyilatkozatra az előkészítő ülésen nem kötelezhető, a nyilatkozattételt elővezetése esetén is megtagadhatja, s mivel az előkészítő ülésen bizonyításra nem kerülhet sor, a terhelt elővezetése ebben a szakaszban nem szolgálná az eljárás célját (LBbk. 7., BH III/2.). Ez az indokolás nem fogadható el. A terhelt a nyilatkozattételt az eljárás bármely szakaszában megtagadhatja, nemcsak az előkészítő ülésen. S ha a nyilatkozat megtagadásának lehetősége, mint az elővezetés mellőzésének elvi indoka nem áll meg az eljárás más szakaszaiban, nem állhat meg ehelyütt sem. A törvény most már a feltételezett esetben a terhelt megidőzését kötelezővé teszi s ezzel kifejezi, hogy jelenléte ebben az esetben az eljárás célját szolgálja. Ezért a helyes álláspont most már kétségkívül az, hogy a terhelt elővezethető.

¹⁸ Mivel ezek a rendelkezések ellentétben állónak látszanak a 48. § (1) bekezdésében foglalt azon rendelkezéssel, hogy a terhelt érdekében az eljárás bármely szakában védő járhat el, szükséges volt a Legfelsőbb Bíróság állásfoglalása ebben a kérdésben. Eszerint a 48. §-ban foglalt rendelkezés általános intézkedés, amely alól az előkészítő ülés szempontjából a 139/A. § és a 139/B. § (1) bekezdése kifejezetten kivételt tesz, amikor taxatíve felsorolja, hogy az előkészítő ülésre kiket lehet idézni, azon kik vehetnek részt. (LBbk. 8., BH III/2.).

Ennek ellenére ez a kérdés a gyakorlati jogászok között vitatott maradt s a vita nyilvánosságot is kapott. A Legelső Bíróság álláspontjával ellentétes vélemény (Bolgár György: A védelem szerepe a nyomzás és előkészítés során, Magyar Jog, 1956. évi 6. szám, 167—170. oldal) szerint a 48. § kifejezett rendelkezést tartalmaz a védővel kapcsolatban, az 139/A. és 139/B. §-ok viszont hallgatnak a védőről s ebből a hallgatásból nem lehet azt a következtetést levonni, hogy az általános

A törvénynek ugyanezen rendelkezései természetesen kizárják az előkészítő ülésről a sértettet, a magánfelet, illetőleg az egyéb okból érdekelt személyt, akire a tárgyaláson hozandó határozat közvetlen kihatással lehet. Ezeket a személyeket a bíróság nem idézheti meg, nem hallgathatja meg. E személyek távolmaradása a tárgyalásnak sem akadálya, a tárgyaláson való részvételre e minőségükben nem kötelezhetők és nem kényszeríthetők. Míg azonban a tárgyaláson való részvételre joguk van, az előkészítő ülésről kifejezetten ki vannak zárva.

Ugyancsak a fentiek értelmében a törvény a magánvádlót is kizárja az előkészítő ülésről, ha magánvádas ügy előkészítése előkészítő ülésre tartozik. Ha a terhelt előzetes letartóztatásban van, az ügyet a bíróság mindig előkészítő ülésben vizsgálja meg. Ez azt jelenti, hogy ebben az esetben az előkészítő ülésre vonatkozó eljárási szabályok érvényesülnek a résztvevők vonatkozásában is és nem érvényesülhetnek a tanácselnöki előkészítés szabályai vagy azoknak egy speciális része (a könnyű testi sértés, becsületsértés vagy rágalmozás büntette miatt indított ügyekben a magánvádló és a terhelt kötelező személyes meghallgatásáról — 151. § (1), (2) és (3) bek.).

b) *A tanács elnöke által történő előkészítés alanyai.* Ebben az előkészítő formában — mint láttuk — a tanács elnöke jár el önállóan vagy a tanács zárt ülésben. A zárt ülésben a tanács összetétele ugyanolyan, mint az előkészítő ülésen és a zárt ülésen az elnökön, a tanács tagjain és a jegyzőkönyvvezetőn kívül más nem lehet jelen (140. § (4) bek., 141. § (2) bek., 83. § (3) bek.).

Az előkészítésnek ez a formája kizárólag a bíróság tevékenysége — más személyek részvételének lehetősége nélkül. Sem a vádlónak, sem a terheltnek nincs részvételi joga az eljárásban. A sértett, a magánfél vagy az egyéb érdekelt részvételéről sem lehet szó.

A magánvádas ügyekben ugyanezek a szabályok érvényesek.

Némileg eltérő az előkészítés azokban az ügyekben, amelyekben a vád tárgya könnyű testi sértés, becsületsértés vagy rágalmozás. Ezen ügyek előkészítésénél az eljárás sajátos intézménnyel, a magánvádló és a terhelt kötelező személyes meghallgatásával bővül, (amelyre azonban csak akkor kerül sor, ha az ügy áttételének, nyomozás vagy nyomozáskiegészítés elrendelésének, az eljárás felfüggesztésének vagy megszüntetésének nincs helye). Személyes meghallgatásra a magánvádlót és a terheltet a tanács elnöke idézi meg. A magánvádló távolmaradása vádelejtésnek minősül és az eljárás kötelező megszüntetését vonja maga után. A terhelt távolmaradásának nincs jogi következménye; jelenléte nélkül az eljárás folytatható. A személyes meghallgatásnál jelen lehet a magánvádló képviselője és a terhelt védője is. A 151. § (2) bekezdése ugyanis semmiféle tiltó rendelkezést nem tartalmaz

---

szabály alól kivételről volna szó. A Legfelsőbb Bíróság álláspontjában osztozó vélemény (Nagy Sándor, Hozzászólás »A védelem szerepe a nyomozás és az előkészítés során« című cikkhez, Magyar Jog, 1956. évi 10. szám, 301—303. oldal) szerint a 48. § (1) bekezdése és a 139/A. és 139/B. §-ok között elvi ellentét van, de ez az ellentét csak törvényhozási úton oldható fel. A Legfelsőbb Bíróság álláspontjának helyessége valóban vitathatatlan, a 139/A. és a 139/B. § (1) bekezdésének rendelkezései — többi közt — a védőt is kifejezetten kizárják az előkészítő ülésről. A jelenlegi törvényi szabályozás mellett tehát a védő jelenléte az előkészítő ülésen kizárt. Más kérdés, hogy van-e elvi ellentét egyrészt a 139/A. § és a 139/B. § (1) bekezdés rendelkezései, másrészt a 48. § rendelkezése között (amely utóbbi szerint az eljárás bármely szakaszában védő járhat el). A törvényt magyarázat mindenképpen helyes.

ebben a vonatkozásban. Az előkészítő eljárás alanyainak a köre itt a legtágabb; magában foglalja a magánvádlót, a terheltet, a védőt és a magánvádló képviselőjét is. Ezek azonban csak a tanács elnökének eljárásában vehetnek részt, a tanácsi eljárásban nem.

III.

A bírósági előkészítés általános eljárási szabályai

A bűnügy tárgyalásának bírósági előkészítésére mindkét formában részben azonos eljárási szabályok érvényesek.

Ilyenek:

1. *Az előkészítés egyik formája sem nyilvános.* Az előkészítő ülés nem nyilvános ülés, mivel a törvény azon a tanács tagjain, a jegyzőkönyvvezetőn és az ügyészen kívül csak a megidézett személyek (139/A. § (2) és (3) bek.) részvételét engedi meg. A tanács elnöke a dolog természeténél fogva a nyilvánosság kizárásával jár el, a tanács zárt ülése pedig az általános rendelkezés szerint nem nyilvános (83. § (3) bek.).¹⁹ Nem kivétel ez alól a tanács elnökének az az eljárása sem, amikor bizonyos magánvádas ügyekben a magánvádló és a terhelt kötelező személyes meghallgatását foganatosítja.

2. *Az előkészítés határideje mindkét formában nyolc nap.* Az előkészítő ülést nyolc napon belül kell megtartani (139. § (2) bek.), a tanács elnöke az előkészítő ülésen kívül nyolc nap alatt határoz (141. § (1) bek.). Ez vonatkozik természetesen arra az esetre is, amikor a tanács elnöke az ügyet a tanács elé terjeszti határozathozatal végett (140. § (1) bek. és (3) bek. c) pont).²⁰ Ezen általános rendelkezés alól tágitó kivétel lehet bizonyos magánvádas ügyekben a kötelező személyes meghallgatás foganatosítása s az ennek alapján hozott határozat és szűkítő kivétel a tanács elnökének hatáskörébe tartozó ügyek-

¹⁹ LBbk. 9., BH III/2.

²⁰ Ebben a vonatkozásban az 1958. évi 16. tvr. 4. §-a hozott változtatást a korábbi helyzettel szemben. Az addigi rendelkezés az általános nyolcnapos határidőnél rövidebb, háromnapos határidőt szabott meg az előkészítő ülés megtartására azokban az ügyekben, amelyekben a terhelt előzetes letartóztatásban volt. A rövidebb határidő megállapításában a törvényhozót az a szándék vezette, hogy az állampolgárok személyes szabadságát érintő előzetes letartóztatás törvényességének kérdését a bíróság a lehető legrövidebb időn belül vizsgálja meg. Ez a határidő is, mint a törvényhozó által az eljárás ütemének biztosítására megállapított határidők általában, olyan sérelmeknek kívánta elejét venni, amelyek a hosszú, elhúzódó eljárás folytán következnek be. Ez a rendelkezés azonban a gyakorlatban nem vált be. Kifogás érte a bírósági felkészülés és a védelem jogának biztosítása szempontjából is (Maróti László és Nagy Sándor idézett cikkei). Az előzetes letartóztatásban levő terhelték bűnügyei többnyire bonyolultak, nagyterjedelműek. Az ilyen ügyek áttanulmányozása a bíróság számára olyan feladat, amelyet sok esetben az egyébkénti rendes ügymenet mellett (tárgyaláson való részvétel, kitűzött tárgyalásra való felkészülés, stb.) az adott rövid határidőn belül nem tudott megfelelően megoldani. E határidő a védelem számára sem biztosította az iratok alapos áttanulmányozásának lehetőségét. Ez a szigorúbb határidő tehát jelentős ügyekben járult hozzá a bírósági előkészítés formálissá válásához és éppen nem mozdította elő a rövid határidő által is elérni kívánt cél megvalósulását. A kivételes határidő eltörlése az ellentmondást feloldotta, a gyors eljárás igényét az alapos előkészítés kívánalmával a nyolcnapos általános határidőnek az ú. n. »fogyos« ügyekre való kiterjesztésével összhangba hozta.

ben való eljárás, ha a szabadlábon lévő terhelt letartóztatásának szükségessége felett kell határozni (141. § (2) bek.).

3. Az előzetes letartóztatás kérdésében minden bíróság dönteni köteles. Ha a terhelt előzetes letartóztatásban van, a bíróság az ügyet mindig előkészítő ülésben vizsgálja meg. A bíróság az előkészítő ülésen s ha kivételesen az előkészítő ülés elnapolása folytán újabb előkészítő ülésre is sor kerül, az első előkészítő ülésen a terhelt előzetes letartóztatásának kérdésében, azaz az előzetes letartóztatás fenntartása vagy a terhelt szabadlábrahelyezése tárgyában határozni köteles. Bármilyen más határozatot hoz is a bíróság, emellett az előzetes letartóztatás kérdésében is határoznia kell.²¹ Tehát a bíróság az előkészítő ülésen határoz az előzetes letartóztatás kérdésében, ha az ügyet tárgyalásra bocsátja (a vádirat módosításával vagy anélkül), ha az eljárást megszünteti, ha az ügy áttételére hoz határozatot, ha nyomozást vagy nyomozáskiegészítést rendel el, ha felfüggeszti az eljárást, illetve ha az előkészítő ülést bármilyen okból elnapolja. Az előzetes letartóztatás kérdésében való határozatra a bíróság az előkészítő ülésen (az elsőn) azért köteles, mert az ügyész által elrendelt vagy jóváhagyott előzetes letartóztatás az előkészítő ülésig tart (99. § (2) bek.). Az előkészítő üléssel lejár az előzetes letartóztatás tartama s annak megszüntetése vagy fenntartása tárgyában határozni kell.

A gyakorlatban nem is merült fel kétely a törvény e rendelkezései tekintetében, ha az ügynek tárgyalásra bocsátása (140. § (3) bek. a) pont) avagy az eljárás megszüntetése, illetve felfüggesztése (140. § (3) bek. e) pontja) tárgyában hozott határozat mellett kellett dönteni az előzetes letartóztatás kérdésében. Az áttételre és a nyomozás kiegészítésére hozott határozatokkal kapcsolatos döntést illetően azonban nehezen alakult ki egységes gyakorlat. Ezért a Legfelsőbb Bíróság iránymutatására volt szükség.

Mivel az előkészítő ülésen az előzetes letartóztatás tartamának lejárta miatt az előzetes letartóztatás fenntartása vagy a szabadlábrahelyezés tárgyában mindenképpen határozni kell, a határozathozatal e tárgyban akkor sem mellőzhető, ha a bíróság hatáskörének vagy illetékességének hiánya miatt az ügy áttételét rendeli el.²² Hangsúlyozni kell, hogy a határozathozatal kötelessége akkor is fennáll, ha az áttételre hatáskör hiányának okából kerül sor, mert az ügyész határozata az előkészítő ülés utáni fogvatartásra alapot nem ad s ebből a szempontból közömbös, hogy a bíróság milyen más döntést hoz.

Az ügy áttétele esetén az előzetes letartóztatás kérdésében annak a bíróságnak is határoznia kell, amelyhez az ügyet illetékesség vagy hatáskör okából áttették. »Annak a bíróságnak, amely a Bp. 140. § (2) és (3) bekezdésében megjelölt kérdésekben utóbb határoz, az előzetes letartóztatás felől is minden esetben döntenie kell. Ebből következik, hogy az áttételt elrendelő bíróság határozata alapján az előzetes letartóztatás eddig az újabb előkészítő ülésig tart. Ugyanez vonatkozik arra az esetre is, ha a vádirat elfogadására vagy egyéb intézkedésekre (Bp. 140. § (3) bek. c) pont) csak az eljáró bíróság kijelölése után (Bp. 33—34. §) kerül sor.«²³ Ennek az álláspontnak az indokoltsága nemcsak abban a lehetőségben rejlik, hogy a bíróságok az ilyen határozatokat az eljárás bármely szakaszában felülvizsgálhatják, hanem fő-

²¹ BED XV., BH 1136.

²² BH 1259. és BH 1792.

²³ BH 1259.

ként abban a tényben, hogy az utóbb eljáró bíróság vizsgálja meg érdemben az ügyet a tárgyalásra bocsátás vagy annak ideiglenes, illetve végleges megtagadása szempontjából és a vizsgálat alapján hozott döntésének tartalma szerint újból állást kell foglalnia az előzetes letartóztatás indokoltságának kérdésében.

A bíróság az előzetes letartóztatás kérdésében akkor is határozni köteles, ha az ügyet az előkészítő ülésen nyomozásra vagy nyomozás kiegészítésére küldi vissza. Ebben az esetben is az előzetes letartóztatás tartamának lejártá miatt van szükség a határozathozatalra. Amennyiben a bíróság az előzetes letartóztatás mellett dönt, döntenie kell az előzetes letartóztatás tartama tekintetében is, mert a törvénynek az a rendelkezése, hogy az előkészítő ülésen elrendelt vagy fenntartott előzetes letartóztatás az elsőfokú érdemleges határozat kihirdetéséig illetve a fellebbezés bejelentéséig tarthat (100. § (2) bek.), ebben az esetben nem alkalmazható. Az ügy ugyanis a Legfelsőbb Bíróság elvi döntése szerint²⁴ a nyomozási szakba kerül vissza és a nyomozás kiegészítésével elrendelt vagy fenntartott előzetes letartóztatás tartama tekintetében általában a nyomozási szakra vonatkozó jogszabályokat (99. § (2)— (4) bek.) kell alkalmazni akként, hogy az előkészítő ülésig már foganatosított előzetes letartóztatás tartamát is figyelembe kell venni. Vagyis, ha a megyei ügyész az előzetes letartóztatást még nem hosszabbította meg, az előzetes letartóztatás az újabb előkészítő ülésig, de legfeljebb egy hónapig, ha pedig a megyei ügyész az előzetes letartóztatást előzőleg már meghosszabbította, az előzetes letartóztatás a legfőbb ügyész döntéséhez szükséges ideig, de legfeljebb egy hónapig tart. A továbbiakban azután a nyomozási szakra vonatkozó szabályok érvényesülnek az előzetes letartóztatás vonatkozásában is.

Amennyiben kivételesen az előkészítő ülés elnapolására kerül sor, a fentiekből következőleg a bíróság az előzetes letartóztatás kérdésében az első ülésen határozni köteles.

A szabadlábban lévő terhelt ügyében is sor kerülhet azonban az előzetes letartóztatás elrendelésére az előkészítő eljárás során. Ha előkészítő ülésre tartozó ügyben szükséges a terhelt előzetes letartóztatása, a bíróság e tárgyban az előkészítő ülésen határoz (140. § (3) bek. b) pont). A tanács elnöke által történő előkészítő eljárás során a tanács elnöke az ügyet a tanács elé terjeszti, ha a terhelt előzetes letartóztatását látja szükségesnek (141. § (2) bek.): a tanács e tárgyban három nap alatt (az egyetlen szükítő kivétel a nyolcnapos határidő alól) zárt ülésben köteles döntenie.

Azáltal, hogy a terhelt előzetes letartóztatásának elrendelése szükséges vagy hogy ennek elrendelése megtörtént, az ügy a tanácselnöki előkészítés formájából nem megy át az előkészítő ülés formájába, az előzetes letartóztatás elrendelése mellett a többi határozat meghozatalára — a már ismertetett megkülönböztetés szerint — a tanács elnöke, illetve zárt ülésben a tanács marad jogosult.

4. *Az előkészítés során eljáró bíróság egyes kényszerítő cselekmények elrendelésére jogosult, a nyomozás során elrendelt kényszerítő cselekmények törvényességének felülvizsgálatára köteles.* A kényszerítő cselekmények alkalmazásáról a bírósági előkészítő eljárásban a törvény két vonatkozásban rendelkezik kifejezetten. Az előzetes letartóztatás elrendelését az eljáró bíróság számára a törvényes feltételek fennforgása esetén lehetővé, sőt kötelezővé

²⁴ BED XV., BH 1136.

teszi (140. § (3) bek. b) pont, 141. § (2) bek.), az elfogató parancs kibocsátását pedig nem engedélyezi (147. § (1) bek.).

Az előzetes letartóztatás kérdéseit az előző pontban részletesen tárgyaluk, itt csak a többi kényszerítő cselekménnyel foglalkozunk.

Az elfogató parancs kibocsátására vonatkozó tiltó rendelkezések nem sajátosak az előkészítő eljárásra. E kényszerítő cselekmény alkalmazását a törvény célszerűségi okokból a nyomozóhatóságnak, illetve az ügyészségnek teszi lehetővé (106. § (1) és (2) bek.). És ha erre a bírósági eljárás alatt van szükség, akár az előkészítő szakaszban, akár a tárgyalási szakban, a bíróság az ügyet intézkedés végett az ügyésznek küldi vissza (147. § (1) bek. és 158. § (1) bek.).²⁵ (A kiadatási eljárás sajátosságait most figyelmen kívül hagyhatjuk.)

Mivel a törvény a többi kényszerítő cselekmény alkalmazásának lehetőségéről vagy tilalmáról kifejezetten nem rendelkezik, ezek alkalmazásának kérdését a vonatkozó jogszabályok magyarázatával kell eldönteni.

Az elővezetést a bíróság a terhelttel kapcsolatban rendelheti el, ha annak a törvényben meghatározott feltételei adva vannak (73. § (1) bek.). (Nem rendelheti el tanú vagy vagy szakértő elővezetését, mivel azokat meg sem idézheti.)

A lakóhely elhagyásának tilalmát a bíróság az előkészítő eljárásban, mint az előzetes letartóztatás helyett alkalmazható intézkedést, elrendelheti. (104. §).

Az ideiglenes biztonsági őrizettel, mint a terhelt szabadságát korlátozó további kényszerítő cselekménnyel kapcsolatban is a fenti álláspont a helyes. A bíróság a vádirat benyújtása után e kényszerítő cselekmény alkalmazásának feltételeit is vizsgálni köteles és a feltételek fennforgása esetén az ideiglenes biztonsági őrizetet el kell rendelnie — esetleg az előzetes letartóztatás megszüntetése mellett (105. §. 103. § (5) bek.).

Mivel az előkészítő eljárás során bizonyításfelvétel nincs, a bizonyítékok megszerzésére és biztosítására irányuló kényszerítő cselekmények alkalmazására a bíróság nem jogosult. Így tehát nem rendelhet el házkutatást, személymotosztást és lefoglalást. Ha ilyen intézkedésekre van szükség, az ügyet pótnyomozásra küldheti vissza.

Nem rendelheti el a bíróság a terhelt ingó és ingatlan vagyonának zárlata vételét sem, miután ezen intézkedés megtételére a törvény az ügyészt jogosítja fel az eljárás bármely szakaszában (128. § (1) bek.), sőt bizonyos feltételek esetén annak hivatalból való elrendelésére kötelezi (128. § (2) bek.).

A nyomozás során elrendelt kényszerítő cselekmények törvényességét az előkészítés során eljáró bíróság felülvizsgálni köteles és a fennálló intézkedéseket megszüntetheti. A törvény kifejezetten a bíróság kötelességévé teszi annak vizsgálatát, hogy a »nyomozás során megtartották-e a Bp. rendelkezéseit« (140. § (2) bek. d) pont). Ezen rendelkezések közé tartoznak a kényszerítő cselekmények alkalmazására vonatkozó szabályok is. A fennálló intézkedések megszüntetésére is felhatalmazza a törvény az eljáró bíróságot (a 140. §. (3) bek. b) pontja szerint határoz »más törvényes intézkedés szükségessége felett«). De ez számára egyenesen elkerülhetetlen lehet az eljárás felfüggesztése, méginkább az eljárás megszüntetése esetén.

²⁵ BH 323. BH 1136.

Kényszerítő cselekmény elrendelése, a nyomozás során elrendelt kényszerítő cselekmények törvényességének felülvizsgálata és a fennálló kényszerítő intézkedések megszüntetése mindig tanácsi feladat (140. §. (3) bek. b) és e) pont, (4) bek.) — előkészítő ülésen vagy azon kívül.

5. Az előkészítő eljárás során nincs bizonyításfelvétel. A tárgyalás bírósági előkészítésének kettős feladata van. Az egyik, hogy meg nem alapozott váddal senki se kerülhessen bírósági eljárás alá, a másik, hogy kellően elő nem készített ügy a bíróság tárgyalását ne nehezítse és el ne nyújtsa. Az előkészítő eljárásban tehát a bíróság a bűnügy érdemi vizsgálatát végzi el a vád meg-alapozottsága szempontjából.

A bizonyításfelvétel az előkészítő bíróság ezen feladatán kívül esik. Amennyiben a bíróság a nyomozati anyag hiányossága folytán az előkészítés során eldöntendő kérdésekben határozni nem tud, a nyomozás kiegészítését, ha pedig nyomozást nem folytattak, a nyomozást rendeli el, és az iratokat az ügyésznek, illetőleg a nyomozóhatóságnak küldi vissza (143. §).

Az előkészítés során eljáró bíróság tehát semmiféle bizonyítási cselekményt nem foganatosíthat. Ez nem jelenti azt, hogy a bíróság valamely büntethetőséget kizáró vagy megszüntető ok fennforgásának gyanúja esetén ezen ok fennforgását vagy fenn nem forgását igazoló okirat beszerzése iránt ne tehessen intézkedést. Ebben az esetben azonban nem a bűncselekmény bizonyítékainak beszerzéséről van szó.

A bizonyításfelvétel kizárt voltát illetően a Legfelsőbb Bíróság a helyszíni szemlével kapcsolatban foglalt állást, de állásfoglalása minden bizonyítási cselekményre vonatkozik: »a helyszíni szemle bizonyítást jelent, s mint ilyen, az előkészítő eljárás alapvető jellegével ellentétes.«²⁶

6. Az előkészítő eljárásban a védelem résztvehet. E fejezet 3. pontjában megtárgyaltuk az előkészítő eljárás alanyainak kérdését. Megállapítottuk, hogy az előkészítő eljárásban a védő nem lehet jelen, a terhelt pedig csak akkor, ha a bíróság az előkészítő ülésre megidézi. A terhelt és a védő tehát az előkészítő eljárásban való személyes részvételre nem jogosult.

A törvény rendelkezései semmi kétséget nem hagynak etekintetben. A védelem funkcióját ellátó személyek személyes részvétele kizárt — akár az előkészítő ülésről, akár a tanács elnöke által történő előkészítésről van szó.

Két kérdés adódik ezzel kapcsolatban: azt jelentik-e a törvénynek e rendelkezései, hogy a védelem funkciója az előkészítő eljárásban nem érvényesül, s hogy az előkészítő eljárás nem kontradiktórius?

A kontradikció elve és a védelem elve szorosan összefonódtak, szétválaszthatatlanok. A terhelt védelemhez való joga magával hozza a bírósági eljárás kontradiktórius megszervezését, mert a védelemhez való jogot »a bíróság előtt éppen a bírósági eljárás kontradiktórius felépítése biztosítja.«²⁷ Az eljárás kontradiktórius szerkezete biztosítja a vád és a védelem egyenjogúságát. Ez annyit jelent, hogy a vádló az egyik oldalon, a terhelt és a védő a másik oldalon azonos jogokkal rendelkeznek a bírósági eljárásban való jelenlét és a vád, illetve a védelem funkcióját biztosító módszerek és eszközök tekintetében. (Itt most mellőzhető a bíróság szerepének vizsgálata a kontradiktórius

²⁶ LBbk. 14., BH III/2.

²⁷ M. Sz. Sztrogovics, A vádlott joga a védelemhez a szovjet büntető eljárásban, Szovjetjogi cikkgyűjtemény, 1954. évi 4. szám, 161—182. oldal.

eljárásban, mért a védelem kérdései vannak előtérben, azok is csak a bírósági előkészítés vonatkozásában.)

A kontradikció a szocialista büntető eljárásban feltétlenül érvényesül a bírósági tárgyaláson, tehát ott, ahol a bíróság a bizonyítási eszközöket vizsgálja meg és hitelességüket ellenőrzi, ahol a bizonyítékok nyilvánosan, szóban és közvetlen észlelés alapján válnak a bizonyítás anyagává, amelyre a bíróság-érdemei döntése épül a bűnösség és a büntetés kérdésében.

De érvényesülni kell-e a kontradiktórius elvnek az előkészítő eljárásban?

Ott, ahol a vád alapján megindult bírósági eljárásban a vád álláspontjával szemben azzal ellentétes póluson a védelem funkciója érvényesül, már a kontradikció elvének érvényesüléséről van szó. A kontradikció valóban üres formula lenne akkor, ha nem a funkciók összeütközésének szemszögéből néznénk, ha nem azt az eljárási szerkezetet látnánk benne, amely a funkciók érvényesülését biztosítja. A vád és a védelem funkciójának aktivizálódása mindig megtörténik az előkészítő eljárásban is, ha oda a védelmet beengedjük, ha a védelem bármilyen formában állástfoglalhat a vád álláspontjával szemben. Az eljárás tehát kontradiktóriussá lesz. A kontradikció érvényrejutása egyáltalában nem jelenti a funkciók (vád és védelem) reprezentánsainak jelenlétét vagy szóbeli nyilatkozatát. (Ha ez utóbbira szűkítenénk a kontradikció eljárásjogi fogalmát, akkor az ügyész távollétében tartott bírósági tárgyalás megszűnne kontradiktórius lenni és nem érvényesülne a kontradikció elve azon a tárgyaláson sem, amelyet a terhelt távollétében tartanak.)

A kérdés tehát csak így tehető fel: biztosítani kell-e a védelem részvételét az előkészítő eljárásban? Ha a felelet: igen, akkor az előkészítő eljárás kontradiktórius lesz. Ha a felelet: nem, akkor az előkészítés nem lesz kontradiktórius.

A két kérdésből tehát egy lett, ez pedig így hangzik: érvényesül-e előkészítő eljárásunkban a védelem funkciója, s ennek folytán kontradiktórius-e előkészítő eljárásunk?

Általában az a hiedelem uralkodik, hogy előkészítő eljárásunkban a védelem funkciója nem érvényesülhet, a védelem az előkészítésből ki van zárva, az előkészítő eljárás tehát nem kontradiktórius. Ez a szemlélet a védelem funkciójának érvényrejutását szóbeli formához köti, a kontradikció fogalmát a tárgyalás fogalmával köti össze, nem pedig a védelem fogalmával.

Olyan állásfoglalás is napvilágot látott, amely törvényünknek ehhez a védelmet látszólag kizáró álláspontjához elvi indokolást adott. Eszerint »olyan kérdések, amelyek a vádlott védelmét vagy védekezését igényelnék, itt (az előkészítő eljárásban) még fel sem merülhetnek, a védelemnek tehát szerepe nem lehet.«²⁸ Itt kettős tévedésről van szó. Először is a törvényhozónak nem volt szándékában a védelmet az előkészítésből kizárni²⁹ és nem is zárta ki. Másodszor téves az az álláspont, amely szerint az előkészítés során nincsenek olyan kérdések, amelyek a vádlott védelmét és védekezését igényelnék, s hogy ennek folytán a védelemnek az előkészítő eljárásban szerepe nincs.

A büntető eljárási törvény is kifejezi az Alkotmányban (40. § (3) bek.) rögzített elvet a terheltnek a védelemhez való jogáról (47. § (1)–(3) bek., 48. § (1) és (3) bek. és 52. § (1) és (2) bek.). Eszerint a terhelt azokat az

²⁸ Bényei Zoltán már említett cikke (7. lábjegyzet).

²⁹ Az 1954. évi V. törvény indokolása sem tartalmaz utalást ilyenféle szándékokra.

indítványokat, egyéb előterjesztéseket, és észrevételeket, amelyeket védekezése érdekében szükségesnek tart, az eljárás bármely szakában megteheti. Az ügy iratait a vádirat benyújtása után a bíróságnál és — ha ez az eljárás sikerét nem veszélyezteti — a nyomozás során is megtekintheti. A tárgyaláson és egyéb bírósági eljárási cselekmények foganatosításánál akkor is jelen lehet, ha ezt a törvény nem teszi kötelezővé. A terheltet minden olyan esetben, amikor a törvényben biztosított valamely jogát gyakorolhatja, erre figyelmeztetni kell. Továbbá a terhelt érdekében az eljárás bármely szakában védő járhat el és a terhelt érdekében az eljárás bármely szakában szóval vagy írásban indítványokat és egyéb előterjesztéseket tehet. Az ügy iratait a bíróságnál és — ha az eljárás sikerét nem veszélyezteti — a nyomozás során is megtekintheti. Azokat a határozatokat, amelyek ellen fellebbezésnek van helye, a védővel is közölni kell.

Ezek a védelem jogának alaptételei, a védelem funkciójának alapvető tartalma. A törvény ezeket a jogokat az előkészítő eljárás vonatkozásában sehol sem korlátozza. A védő személyes részvételének tilalma és a terhelt személyes részvételének feltételezettsége az előkészítő ülésen, az ismertetett rendelkezésekkel nincsen elentétben. Ez a tilalom illetve feltételezettség egyáltalában nem jelenti a védelem jogának teljes tagadását, amint hogy az előkészítő ülésen való személyes részvétel jogának biztosítása a terhelt és a védő számára egyáltalában nem meríti ki a védekezéshez való jog tartalmát, illetve nem is képezi annak esszenciális tartalmi elemét az eljárásnak ebben a szakaszában.³⁰

A felvetett kérdésre ezek után csak az lehet a válasz, hogy a védelem funkciója a bírósági előkészítő eljárásban érvényesül és ennek folytán ez az eljárás kontradiktórius.

Alaposabbnak látszhat viszont az az ellenvetés, hogy a védelem jogának gyakorlása az előkészítés során nehézségekbe ütközik, mert a védelem számára az iratanyaggal való megismerkedés lehetősége nincs biztosítva. A törvényhozó és a törvény ezen nehézségekért nem felelős.

A törvény a terhelt számára nemcsak lehetővé teszi a nyomozás irataival való megismerkedést, hanem a nyomozóhatóság kötelességévé teszi, hogy a nyomozás anyagát a terhelt elébe tárja (135. § (1) bek.). A terhelt védelemhez való jogának biztosítását szolgálja, hogy a »nyomozás befejezése után« szintén írásbeli határozattal kell a terhelt tudomására hozni a nyomozás befejezését, amikor meg kell ismertetni a nyomozás teljes anyagával (a mi kiemelésünk — B. L.)³¹ Erre azért van szükség, »hogy a terhelt tudomást szerezzen a nyomozás eredményéről és a vele szemben felhozott adatokra nézve már az eljárásnak ebben a szakaszában észrevételeket tehessen (a mi kiemelésünk — B. L.)«³²

Míg tehát a terhelt joga a nyomozás teljes anyagának megismerésére a nyomozás során feltételes, az eljárásnak ebben a szakaszában, azaz a nyomozás befejezése után, feltétlen.

³⁰ A törvénynek az a rendelkezése (47. § (2) bek. utolsó mondat), hogy a tárgyaláson kívül a terhelt egyéb bírósági eljárási cselekményeknél akkor is jelen lehet, ha ezt a törvény nem teszi kötelezővé, csak a tárgyalási szakasz bírósági cselekményeire érthető (pl. szemle, tanúkihallgatás).

³¹ Az 1954. évi V. tv. indokolása.

³² U. o.

Ugyanez áll — véleményünk szerint— a védőre is. Az iratmegismerési jogosultság ugyanolyan módon nyert szabályozást a terhelt és a védő számára (47. § (2) bek.) és ez a jog csak a nyomozás során feltételes. A nyomozás befejezése után nem az. A nyomozás befejeződik a nyomozás befejezéséről hozott és a terhelttel közölt határozattal.³³ Véleményünk szerint a gyakorlati munkában ki lehet alakítani a helyes eljárást és biztosítani lehet a védelem kellő felkészülését és az előkészítő szakaszban kívánatos funkcionálását a jelenlegi törvényi szabályozás mellett is. Az előkészítő ülés háromnapos határidejének eltörlése folytán pedig a bírósági eljárásból a vád álláspontjával való megismerkedés lehetséges akadálya tűnt el.

A nyomozás eredményeit az iratokból, a vád álláspontját a vádiratból ismerő védelem észrevételeivel, indítványaival jelentősen előmozdíthatja az előkészítő bíróság eredményes munkáját — anélkül is, hogy az eljárásban a terhelt illetve a védő a bíróság előtt személyesen megjelenjen.

Mint látható, mi egyetértünk azokkal, akik a védelem feltétlen részvételének biztosítását óhajtják az eljárásban a nyomozás befejezése után, azaz attól a pillanattól kezdve, amikor a nyomozóhatóság a nyomozás befejezéséről szóló határozatát meghozta és a terheltnek kihirdette.³⁴ Úgy véljük azonban, hogy a védelemnek ezt a jogot törvényünk biztosítja s csak a helyes gyakorlat kialakítására van szükség.

De egyetértünk azokkal is, akik a terheltnek és a védőnek személyes részvételét biztosítani kívánják a bírósági előkészítő eljárásban. Az argumentumok a védelem jogának továbbfejlesztése mellett szólnak.³⁵ Az előkészítő

³³ A védelem elvének olyan értelmezése, hogy a bűnügy anyagának megismerésében a védő akkor is korlátozható, mikor a terhelt azzal már megismerkedett, nem fogadható el. Ilyen helyzet a védő korlátozásán keresztül a terhelt védelemhez való jogát csorbitaná és a védő számára lehetetlenné tenné egyebek között annak a kötelességének a teljesítését, hogy a terheltet az eljárásnak számára fontos részében, jogainak gyakorlására figyelmeztesse (48. § (3) bek.).

³⁴ »Állíthatjuk, hogy a szovjet büntető eljárási irodalomban ma már általánosan elfogadott és nem kifogásolt az, hogy a védő részvétele az előzetes eljárás (a mi terminológiánk szerint: nyomozás, — B. L.) befejezésével és az ügygel kapcsolatosan összegyűjtött adatoknak a terhelttel való ismertetésével kezdődik. Az ügy ilyen természetű megoldása helyes a szovjet büntető eljárás elveinek továbbfejlesztése szempontjából és ezt törvényhozási úton is rögzíteni kell. Ugyanakkor a törvényben pontosan meg kell határozni a védő jogait a vonatkozó eljárási szakban, különösképpen azt a jogot, hogy betekinthessen az iratokba, kérelmeket terjesszen elő, fellebbezéssel élhessen a nyomozó és az ügyész cselekményei ellen, továbbá szükség esetén érintkezhesen a letartóztatásban lévő terhelttel.« (M. M. Grodzinszkij, A szocialista törvényesség megszilárdítása és a szovjet büntető eljárás néhány kérdése, Szovjetjogi Cikkgyűjtemény, 1955. évi 8. szám, 342—350. oldal). Ugyanezt az álláspontot korábban más szerzők is kifejtették (I. D. Davidov, A szovjet büntető eljárás néhány kérdése a Szovjetunió büntető eljárási törvénykönyv-tervezetének kidolgozásával kapcsolatban, Szovjetjogi Cikkgyűjtemény, 1954. évi 7—8. szám, 376—396. oldal, G. N. Alexandrov, A nyomozásról és előzetes tájékozódásról, U. o. 9—10. szám, 513—521. oldal).

³⁵ Ismét Grodzinszkijt idézzük: »A terhelt védelméhez való jogainak kiszélesítése feltételezi továbbá azt is, hogy a szabadlábon lévő terhelt és védője résztvehessen az előkészítő ülésen a benyújtott kérelemnek támogatása végett még akkor is, ha azokat a nyomozó vagy az ügyész valamely nyomozási cselekmény végzésénél elutasította. A terheltnek és védőjének az adott eljárási szakban való részvételét olyan esetekre kell előírni, amikor ezt a terhelt kéri, továbbá akkor is, ha a tanács elnöke szükségesnek tartja meghallgatni a terheltnek vagy védőjének észrevételeit.« (M. M. Grodzinszkij: A szocialista törvényesség megszilárdítása és a szovjet büntető eljárás néhány kérdése. Cgy. V—1955. 8. sz., 347—348. old.) Ez az álláspontja a másik idézett szerzőnek, Davidovnak is (u. o. lásd 34. lábjegyzetet).

eljárásban ugyanis a védelemnek — az említett téves állásponttal szemben — igen nagy szerepe van. A bíróság az előkészítés során végzi el a nyomozás törvényességének vizsgálatát s a védelem álláspontjának ismerete nélkül a nyomozás során elkövetett hibák rejtve maradhatnak. A védelem észrevételei fényt vethetnek a bizonyítékok beszerzésének egyoldalúságára, ami az iratokból esetleg nem derül ki. A bűncselekmény minősítésével kapcsolatban fontos szerepe lehet a védelem álláspontjának. Az eljárás felfüggesztésének kérdésében éppen a védelem indítványaira lehet szükség, nem is szólva az eljárás megszüntetését maga után vonó körülmények közlésének jelentőségéről. Egy szóval a védelem álláspontjának ismerete mind a megvizsgálandó kérdések, mind pedig a hozandó határozatok tekintetében alaposabbá tehetik a bírósági előkészítést. A személyes részvétel és argumentáció pedig a védelem aktivitásának teljességét biztosítja az adott feladat eredményes ellátásában.³⁶

Др. Лайош Бойа
Профессор университета

О ФОРМАХ СУБЪЕКТАХ И ОТДЕЛЬНЫХ ПРОЦЕССУАЛЬНЫХ ПРАВИЛАХ СУДЕБНОЙ ПОДГОТОВКИ РАЗБИРАТЕЛЬСТВА В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ

(Резюме)

Научная статья приходит к такому определению, что венгерский буржуазный уголовный процесс не знал существенной подготовки разбирательства как самостоятельного этапа процесса. Коллегия обвинения хотя и была постоянным органом, но ее деятельность осуществлялась только по определенным делам и только в том случае, если обвиняемый имел возражение по отношению к обвинительному акту. Буржуазные законодатели новыми и новыми законоположениями почти полностью вытеснили коллегия обвинения из подготовки и их процесс стал полностью формальным.

Научная статья сопровождает формирование подготовки в новом венгерском уголовном процессе, как самостоятельного этапа процесса до существующей системы, в которой каждое уголовное дело проходит через существенный подготовительный процесс и задачей подготовки является анализ обоснованности обвинения. Главной формы подготовки является не публичное подготовительное заседание судебной коллегии. В отношении состава суда автор определяет, что закон предписывает процесс, осуществляемый судом, по составу одинаковым с судом разбирательства на первой инстанции, состоящим из профессионального судьи как председателя и двух народных заседателей, как коллегии, но не требует и запрещает, чтобы подготовку осуществлял суд, ведущий разбирательство.

Систематизируя общие правила подготовки, научная статья занимается дискуссией, сформировавшейся по вопросу личного участия защиты. Автор определяет, что зависимость личного участия подсудимого от вызова судом и исключение защитника из подготовительного заседания не означают, что защита исключена из подготовки. Автор согласен с тем понятием, что участие защитника в уголовном процессе должно быть, безусловно, обеспечено по окончании следствия, но он считает, что существующие законоположения дают возможность для этого. Право личного присутствия и выступления подсудимого и защитника на подготовительном заседании следует сделать возможным путем законодательства.

³⁶ Nem tarthatjuk komolynak a védő személyes részvételének gondolatával szemben támasztott azt a kifogást, hogy a védő részvétele az előkészítő eljárást valamiféle előrehozott tárgyalássá változtatná át. Miután az előkészítés feladata és módszerei a törvényben meghatározottak, csupán az eljárás vezetésének kérdése, hogy az előkészítő eljárás saját feladatai körében maradjon. Bíróságaink jelenlegi creje ebben a vonatkozásban semmi aggályra nem ad okot.

DR. LOUIS BÓLYA
Professeur d'université

LES FORMES ET LES SUJETS DE L'INSTRUCTION PRÉPARATOIRE
ET CERTAINES RÈGLES PROCÉDURALES DANS L'INSTRUCTION CRIMINELLE

(Résumé)

L'auteur est amené à la constatation qu'en Hongrie l'instruction criminelle bourgeoise ne connaissait pas l'instruction préparatoire, comme phase indépendante de la procédure. Bien que la chambre des mises en accusation ait été un organe permanent, son activité n'était engagée que dans certaines causes et seulement dans le cas où l'accusé avait fait opposition contre l'acte d'accusation. Le législateur bourgeois a écarté presque complètement la chambre des mises en accusation de l'instruction criminelle par des normes juridiques l'une suivant l'autre et aussi sa procédure est-elle devenue tout à fait formelle.

L'étude suit le développement de l'institution de l'instruction préparatoire, comme phase indépendante de la procédure dans la nouvelle instruction criminelle hongroise, jusqu'au système actuel, dans lequel chaque matière pénale traverse une instruction préparatoire méritoire dont la tâche consiste dans l'examen du bien-fondé de l'accusation. La forme principale de l'instruction préparatoire est le huis clos préparatoire de la chambre. Quant à la composition de la chambre, elle constate que la loi prescrit une composition identique à celle du tribunal de première instance, dont la chambre consiste d'un juge professionnel, comme président et de deux assesseurs populaires, mais elle n'exige ni défend que l'instruction préparatoire soit effectuée par le tribunal même, connaissant de la cause.

Mettant au point les règles générales de l'instruction préparatoire, l'étude s'occupe de la dispute s'étant formée autour de la question de la participation personnelle de la défense. Elle établit que la circonstance que la participation personnelle de l'inculpé dépend de la citation du tribunal et que le défenseur peut être exclu de l'audience préparatoire, ne signifie pas que la défense serait exclue de l'instruction préparatoire.

Il partage l'opinion que la participation du défenseur dans l'instruction criminelle doit être absolument assurée après la clôture de l'enquête préliminaire, mais il pense que la réglementation de la loi le rend possible. Le droit de l'inculpé et de son défenseur de comparaître personnellement à l'audience préparatoire et d'y prendre la parole devra être absolument assuré par des règles de droit.